

УДК 339.187.6:621

DOI: 10.30857/2413-0117.2018.1.3

Катерина Р. Мартиненко, Наталя О. Черненко
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЛІЗИНГУ УКРАЇНСЬКИМИ
МАШИНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Статтю присвячено аналізу використання міжнародного лізингу при здійснюванні пошуку та залученні фінансових коштів з метою підтримки фінансової діяльності українських підприємств. На підставі аналізу представлено науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо використання інструментарію міжнародного лізингу при фінансуванні машинобудівних підприємств України, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки України в умовах сучасних економічних процесів. Вирішення наукових завдань здійснювалось з використанням таких методів дослідження: порівняльного аналізу – при визначенні специфічних методів фінансового стимулювання машинобудівних підприємств; наукового узагальнення та систематизації – при визначенні та групуванні інструментів стимулювання фінансово-господарської діяльності підприємств України. Результати дослідження, висновки та рекомендації обґрунтовано шляхом комплексного підходу. Встановлено переваги міжнародного лізингу в Україні порівняно з іншими джерелами інвестування (самофінансуванням, банківським кредитом) за різних ставок дисконту та умов лізингового договору.

Ключові слова: міжнародний лізинг; лізинг; джерела інвестування; самофінансування; банківський кредит; ставка дисконту; умови лізингового договору.

Катерина Р. Мартиненко, Наталья А. Черненко
Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЛИЗИНГА УКРАИНСКИМИ
МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

Статья посвящена анализу международного лизинга при поиске и привлечении источников финансовых средств с целью поддержания финансовой деятельности украинских предприятий. На основе анализа представлены научно-методические подходы и практические рекомендации по использованию инструментария международного лизинга при финансировании машиностроительных предприятий Украины, что будет способствовать повышению конкурентоспособности экономики Украины в условиях современных экономических процессов. Решения научных задач осуществлялось с использованием следующих методов исследования: сравнительного анализа – при определении специфических методов финансового стимулирования машиностроительных предприятий; научного обобщения и систематизации при определении и группировке инструментов стимулирования финансово-хозяйственной деятельности предприятий Украины. Результаты исследования, выводы и рекомендации обоснованы путем комплексного подхода. Выявлены преимущества международного лизинга в Украине по сравнению с другими источниками инвестирования (самофинансированием, банковским кредитом) по разным ставкам дисконта и условиям лизингового договора.

Ключевые слова: международный лизинг; лизинг; источники инвестирования; самофинансирование; банковский кредит; ставка дисконта; условия лизингового договора.

Kateryna R. Martynenko, Natalia O. Chernenko
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
**INTERNATIONAL LEASING IMPLEMENTION BY UKRAINIAN
MACHINE-BUILDING ENTERPRISES**

The paper seeks to analyze international leasing in the context of searching for and attracting financial assets with a view to maintain financial activities of Ukrainian enterprises. Based on the analysis, the article provides certain conceptual and methodological approaches along with practical recommendations as to the application of the international leasing tool set for the financing of Ukrainian machine-building enterprises, which will contribute to enhancing the competitiveness of Ukraine's economy in the context of modern economic realia. During the study, the following research methods were employed: a comparative analysis – to identify the specific methods of financial incentives for machine-building enterprises; scientific generalization and systematization – to assess and classify the instruments for promoting financial and economic activity of Ukrainian enterprises. The research findings, conclusions and recommendations are substantiated by a comprehensive approach. Benefits of international leasing in Ukraine compared to other investment sources (self-financing, bank loans) at different discount rates and lease agreement terms have been identified.

Keywords: *international leasing; leasing; investment sources; self-financing; bank loan; discount rate; lease agreement terms.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Через нестачу та брак фінансових ресурсів, багато підприємств, особливо машинобудівних, не можуть ефективно здійснювати свою діяльність, що є важливою проблемою не тільки галузі, а й економіки України в цілому. Тому пошук альтернативних джерел фінансових коштів для підтримки повної фінансової діяльності українських підприємств машинобудування набуває актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість науковців дотримується позицій про ефективність лізингових операцій і доцільність їх ширшого впровадження у господарську практику України. Так О.А. Горбатенко обґрунтовує недостатню дослідженість «проблем розвитку лізингових відносин в Україні» [1]. Побідними дослідженнями займалися Л. Чорнобай та Н. Вацик [2], які досліджували особливості виконання міжнародних лізингових операцій на підприємствах машинобудування, Д. Яіцук [3], який досліджував роль лізингу у процесі відтворення основного капіталу машинобудівних підприємств. Проте, огляд наукових робіт та досліджень вітчизняних і зарубіжних учених показав недостатність уваги до актуального питання вибору найкращого джерела залучення фінансових коштів задля ефективного фінансування машинобудівних підприємств, а саме використання інструментарію міжнародного лізингу.

Вступ. Машинобудування є основою економіки будь-якої країни та відіграє вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази для господарства. Головне завдання даної галузі – сприяння та досягнення науково-технічного прогресу, який спрямований на впровадження новітніх форм організації виробництва, створення абсолютно нових машин та обладнання, безперервний розвиток та вдосконалення засобів виробництва. У наш час цій галузі не вистачає фінансових ресурсів, через нестабільну ситуацію в країні скорочуються інвестиції. Лізинг є одним із методів вирішення проблеми фінансування та розвитку машинобудівних підприємств.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні та виробленні науково-методичних засад й практичних пропозицій, спрямованих на використання інструментарію міжнародного лізингу при фінансуванні машинобудівних підприємств України, що

підвищить конкурентоспроможність економіки України в умовах сучасних економічних процесів. За сучасних реалій це набуває особливої значимості, оскільки актуальним, постає завдання визначення переваг міжнародного лізингу в Україні порівняно з іншими джерелами інвестування (самофінансуванням, банківським кредитом) за різних ставок дисконту та умов лізингового договору.

Методологія. Вирішення наукових завдань здійснювалось з використанням наступних методів дослідження: порівняльного аналізу при визначенні специфічних методів фінансового стимулювання машинобудівних підприємств; наукового узагальнення та систематизації при визначенні та групуванні інструментів стимулювання фінансово-господарської діяльності підприємств України. Результати дослідження, висновки та рекомендації обґрунтовано шляхом комплексного підходу.

Основні результати дослідження. В Україні машинобудівні підприємства не мають достатнього рівня конкурентоспроможності для міжнародного ринку, не вистачає фінансових ресурсів, чим і зумовлена актуальність і проблема даного дослідження. Проаналізуємо дані за останні 5 років та за 9 місяців поточного 2017 року. Для кращого сприйняття проблематики дослідження систематизуємо інформацію у табл. 1.

Таблиця 1.

Обсяг реалізованої продукції машинобудування України

Галузь промисловості	Роки	Обсяг реалізованої продукції	
		млн грн	у % до всієї реалізованої продукції
Машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування	2012	140539,3	10,3
	2013	113926,6	8,6
	2014	101924,7	7,1
	2015	115261,7	6,5
	2016	131351,8	6,1
	(01–09) 2017	100862,1	6,6

Джерело: [4].

З табл. 1 видно, що за останні роки обсяг реалізованої продукції зменшується, лише у 2015 та 2016 рр. спостерігається позитивне зрушення на 1,13% та 1,28% відповідно, у порівнянні до 2014 року. Щодо останніх даних за 2017 рік (січень-вересень), то якщо темп реалізації продукції не зміниться, можна прогнозувати на кінець року реалізацію на суму приблизно 134482 млн грн, що буде на 1,02% більше, ніж за 2016 рік.

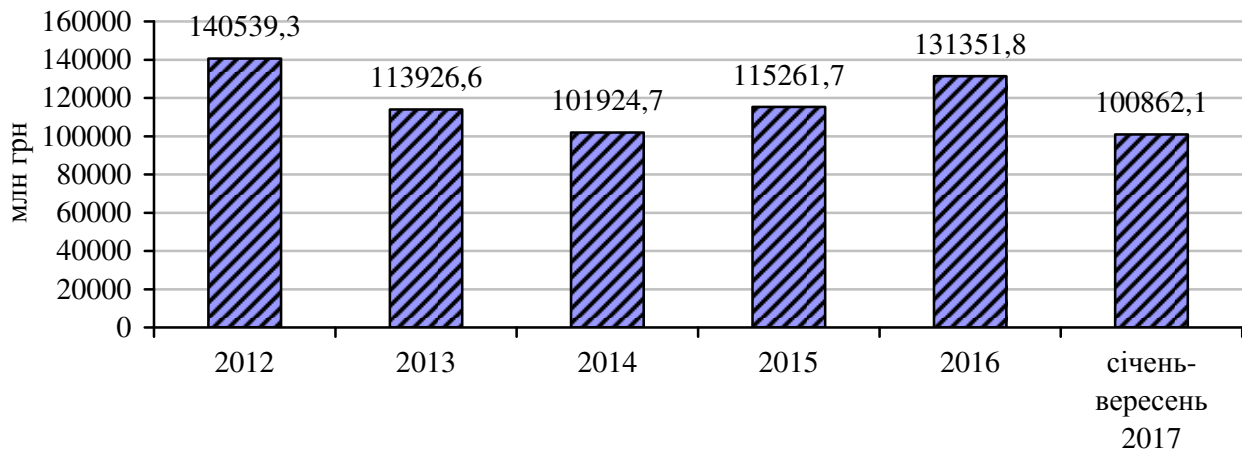
На рис. 1 побудуємо графік зміни динаміки обсягів реалізації продукції машинобудівної галузі України [4].

Як видно з рис. 1 обсяг реалізації машинобудівної продукції не є стабільним. Впродовж 2012–2014 рр. обсяг скоротився та досяг позначки 101924,7 млн грн з 2014 р. до 2016 р. спостерігається позитивна динаміка, і обсяг зріс майже на 14% в порівнянні з аналогічним 2015. Щодо 2017 р. (за 9 місяців поточного року), то можна прогнозувати, що обсяг буде більший, ніж у 2016 р. (при умові такого ж темпу реалізації продукції).

Але потенціал в українських машинобудівних підприємств набагато більший та ширший, ніж зараз використовується. Для того, щоб його розкрити, потрібно вирішити ряд проблем, таких як: застаріле устаткування; низька ефективність його використання; відсутність забезпеченості запасними частинами; низький рівень конкурентоспроможності.

Лізинг є чудовою альтернативою банківському кредитуванню, та є одним з ефективних інструментів вирішення вищезазначених проблем. Для того, щоб далі провести

оцінювання використання міжнародного лізингу у фінансуванні діяльності українських машинобудівних підприємств, зупинимось на понятті лізинг та розберемо його переваги.

Джерело: [4].

Рис. 1. Зміна обсягів реалізації машинобудівної продукції впродовж 2012–2017 років, млн грн

У Конвенції УНІДРУА (UNIDROIT) – з франц. Institut international pour l'unification du droit privé, тобто міжнародний інститут з уніфікації приватного права, це міжнародна незалежна міжурядова організація) про міжнародний фінансовий лізинг, дають наступне визначення міжнародному фінансовому лізингу: «Операція, в якій одна сторона (лізингодавець), на умовах іншої сторони (лізингоодержувача) укладає договір (договір поставки) з третьою стороною (постачальником), згідно з яким лізингодавець одержує виробниче обладнання, засоби виробництва або інше обладнання (обладнання) на умовах, схвалених лізингоодержувачем настільки, наскільки вони стосуються, його інтересів, та укладає договір (договір лізингу) з лізингоодержувачем, надаючи лізингоодержувачеві право користування обладнанням за лізингові платежі» [5].

Погоджуючись з твердженням, що лізинг і позика мають доповнюючий характер, лізинг виступає чинником розвитку малого підприємництва. Для певної частини малого бізнесу лізинг може бути єдиним джерелом одержання фінансування, що дає можливість розпочати діяльність і розвинути її. Таким чином, лізинг сприяє створенню нових підприємств, без якого вони не були б створені. Поява на ринку більшої кількості суб'єктів бізнесу призводить до зростання конкуренції між ними, що в свою чергу має сприятливий вплив на економіку в цілому.

Лізинг може запропонувати ще низку економічних переваг для малих та середніх підприємств в умовах трансформації національної економіки: збереження доступу до кредитних ліній; підвищення платоспроможності за борговими зобов'язаннями у випадку зміни кон'юнктури ринку в перші роки діяльності. Таким чином, новостворені підприємства отримують більше шансів вижити на початку своєї діяльності. Разом з тим, лізинг для лізингоотримувача в багатьох випадках є дорожчим, ніж варіанти самофінансування чи банківської позики. Проте позитивних моментів, притаманних лізингу, набагато більше, ніж негативних, а історичний досвід розвитку лізингового бізнесу в зарубіжних країнах підтверджує його важливу роль у відтворенні виробництва, розширенні збуту, активізації інвестиційної діяльності [6].

На нашу думку, лізинг також може мати прямий вплив на стимулювання інноваційної діяльності та покращання екології. В розвинених економіках лізинг виступає додатковим важливим джерелом інвестування, особливо в дороге високотехнологічне обладнання, для купівлі якого підприємства не завжди мають достатньо коштів. Крім того, підприємства-лізингоодержувачі, використовуючи новітні ресурсозберігаючі, маловитратні, екологічно безпечні технології, мають можливість економити на видатках (штрафах), пов'язаних з забрудненням довкілля. Тому лізинг можна розглядати як екологічно-інноваційний інструмент в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Перевага лізингу в порівнянні з іншими способами інвестування полягає в тому, що підприємствам надаються не грошові кошти, контроль за обґрунтованим витраченням який не завжди можливий, а безпосередньо засоби виробництва, необхідні для оновлення та розширення виробничого апарату [2]. Дрібним і середнім підприємствам простіше отримати контракт по лізингу, чим позику. Деякі лізингові компанії навіть не вимагають від орендаря ніяких додаткових гарантій, оскільки передбачається, що забезпеченням операції є саме устаткування [7].

Для машинобудівників фінансовий лізинг – захід, що сприяє нарощуванню обсягів виробництва, бо дозволяє на кожні (наприклад) 100 млн грн, наявних у сільськогосподарських товаровиробників коштів, придбати техніки на суму 260 млн грн, тобто збільшити валове виробництво підприємств сільгоспмашинобудування на 160 млн грн.

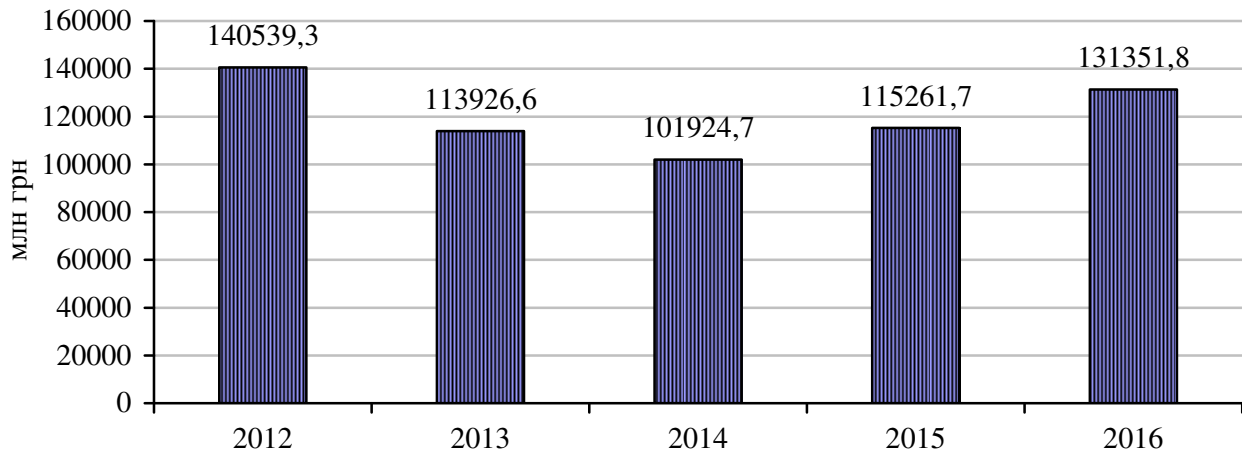
Додаткове виробництво техніки на 160 млн грн означає для машинобудівників: збільшення робочих місць на 2 тисячі, вирішення соціальних проблем виробничих колективів, збільшення на 30–32 млн грн прибутків, збільшення потенційних можливостей для оновлення матеріально-технічної бази підприємств, гарантію передоплати виготовленої продукції, можливість використання лізингодавців, як партнерів у створенні дилерської мережі, стабілізацію положення у конкурентному середовищі, бо лізингові інвестиції спрямовуються лише на техніку вітчизняного виробництва [6].

Також, можна простежити вплив лізингу на рівень зайнятості. Деякими економістами лізинг розглядається як чинник втрати робочих місць. Оскільки за рахунок лізингу підприємство здійснює інвестиції в основний капітал, продукція цього підприємства стає більш капіталомісткою і на її виробництво відповідно потрібно менше робочої сили. Це призводить до негативного впливу на рівень зайнятості. Проте прихильники цього аргументу не врахували того факту, що завдяки лізинговій діяльності створюються додаткові можливості здійснювати інвестиції, які б не були можливими без лізингу. Ці інвестиції призводять до утворення нових або розширення існуючих підприємств, що в свою чергу спричиняє потребу в наборі додаткового персоналу і в цілому має позитивний вплив на рівень зайнятості.

Взаємозв'язок між обсягом лізингових операцій і рівнем зайнятості є менш очевидним і кількісно вираженим, ніж взаємозв'язок між обсягом лізингу і загальними інвестиціями. Лізингова активність прямо впливає на утворення додаткових робочих місць в лізинговому секторі. Існування цього сектора в економіці, який постачає специфічні послуги, вимагає появи спеціалістів, бізнесменів, лізингознавців, які вивчають, навчають і працюють в лізинговому бізнесі.

Упродовж часу діяльності фінансового лізингу в Україні для деяких заводів це були вагомими інвестиції. В окремі роки обсяги закупівель для них складали більше половини валового виробництва.

На рис. 2 наведемо загальну вартість укладених договорів фінансового лізингу з 2012 до 2016 року [9].

Джерело: [9].

Рис. 2. Загальна вартість укладених лізингових договорів (2012–2016 рр.), млн грн

Як видно з рис. 2 за останні роки (2012–2016 рр.) кількість лізингових угод значно зменшились майже на 7%. Це можна пояснити нестабільною політичною ситуацією в Україні, падінням платоспроможності машинобудівних підприємств, припиненням деяких інвестиційних проектів. Різкий спад на 19% у 2013 р. можна пояснити складною ситуацією України з Росією (торговельними обмеженнями), девальвацією гривні, та загального соціального напруження в країні.

Проаналізувавши графік, ми бачимо, що у 2013 р. найбільша сума укладених договорів з фінансового лізингу і дорівнює 31536,6 млн грн, а у минулому 2016 р. цей показник становить 9754,4, що майже на 70% менше.

Можна навести ще декілька причин таких низьких показників. По-перше, в Україні існує застаріла нормативна база щодо лізингу. Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» спільно з профільним парламентським комітетом і регулятором ринку виступила з пропозицією прийняти новий закон «Про фінансовий лізинг», який би створив поле для приходу нових гравців, підвищення конкуренції в галузі та зниження цін. По-друге є недоліки судової системи, які дозволяють боржникові користуватися автомобілем без оплати; діяльність на ринку шахраїв, які видають себе за професійні лізингові компанії, а також відсутність довгострокового гривневого фондування.

В Україні є достатня кількість офіційних лізингових компаній, які б могли допомогти українським машинобудівним підприємствам вийти на міжнародний ринок з кращою і якіснішою продукцією, причому за доволі швидкий період. Але в нашій державі існують певні перешкоди для подальшого розвитку даного виду міжнародних економічних відносин. Тому для забезпечення розвитку міжнародного лізингу в Україні потрібно удосконалити законодавчу базу, тобто привести її у відповідність до міжнародних норм лізингу. Також запровадити інвестиційні податкові пільги при імпорті високотехнологічного обладнання в Україну, і створити лізингові фонди для сприяння лізингу у пріоритетних галузях промисловості.

Висновки. Як кредит, так і лізинг є способами отримання суб'єктом господарювання майна для використання у власній діяльності, якщо власних коштів на придбання цього майна не вистачає. За своєю ефективністю ці способи рівноцінні. Кожен з них може бути вигіднішим (дешевшим) залежно від умов кожного конкретного договору. Щоб порівняти, який з цих двох дешевший, слід просто порахувати всі платежі, які доведеться сплатити за умовами кожного конкретного договору.

Але на практиці обирають не обов'язково дешевший варіант. Обирають доступніший. Дешевший варіант може передбачати первісний одноразовий платіж, на сплату якого у позичальника не буде коштів. Тоді доведеться вибрати у підсумку дорожчий, але без первісного внеску.

Лізингова діяльність має значний вплив на перехід до сталого економічного розвитку. Це відбувається через перетворення ризикових підприємств, які знаходяться на межі виживання, на фінансово стійкі підприємства, що здатні випускати конкурентоспроможні товари на сучасному обладнанні. В загальному випадку, лізинговий бізнес призводить до переходу економіки на якісно новий рівень ефективності.

З метою сприяння зростанню українського ринку лізингу слід розробити додаткові законодавчі акти, надати технічну підтримку та провести галузеві тренінги. Також потрібно частіше проводити урядові брифінги з цього питання. Крім того, слід проводити роботу з потенційними лізингоотримувачами з метою інформування їх про перспективи, які може забезпечити їм лізинг [10]. Ці рекомендації були розроблені 10 років тому, але нажалю залишаються актуальними і у наш час.

References

Література

1. Horbatenko, O.A. (2011). Problemy ta perspektyvy rozvytku lizynhovykh vidnosyn v Ukrainy [Problems and prospects of development of leasing relations in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu* – 2011, No 17/2, Pp. 108–111 [in Ukrainian].
1. Горбатенко О. А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні / О. А. Горбатенко // *Економічний вісник університету*. – 2011. – № 17/2. – С. 108–111.
2. Chornobai, L.I., Vatsyk, N.O. (2010). Osoblyvosti vykonannya mizhnarodnykh lizynhovykh operatsii na pidpriemstvakh mashynobuduvannya [Features of the implementation of international leasing operations at the machine-building enterprises]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha"*, Vol. 682: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, Pp. 191–200 [in Ukrainian].
2. Чорнобай Л. І. Особливості виконання міжнародних лізингових операцій на підприємствах машинобудування / Л. І. Чорнобай, Н. О. Вацик // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. – 2010. – № 682: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 191–200.
3. Yaitsuk, D.L. (2011). Rol lizynhu u protsesi vidtvorennia osnovnoho kapitalu mashynobudivnykh pidpriemstv [The role of leasing in the process of reproduction of fixed assets of machine-building enterprises]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina*, Vol. 970, Pp. 390–393 [in Ukrainian].
3. Яіцук Д. Л. Роль лізингу у процесі відтворення основного капіталу машинобудівних підприємств / Д. Л. Яіцук // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. – 2011. – № 970. – С. 390–393.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Konventsiia UNIDRUA pro mizhnarodnyi finansovy lizynh [UNIDROIT Convention on International Financial Leasing]. Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_263 [in Ukrainian].
5. Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_263.
6. Zborovska, O.M., Zborovska, V.R. (2014). Tendentsii ta faktory shcho vplyvaiut na rozvytok lizynhu [Trends and factors affecting the development
6. Зборовська О. М. Тенденції та фактори що впливають на розвиток лізингу [Електронний ресурс] / О. М. Зборовська

- of leasing]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/19_TSN_2014/Economics/10_168712.doc.htm [in Ukrainian].
7. Lizynh: perevahy ta nedoliky, formy ta funktsii [Leasing: advantages and disadvantages, forms and functions]. Retrieved from: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18131 [in Ukrainian].
8. Perevahy lizynhu [Advantages of leasing]. Ukragroleasing. Retrieved from: <http://www.ukragroleasing.com.ua/index.php?/perevagi-lizingu.html> [in Ukrainian].
9. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh [National Commission for the regulation of financial services markets]. Retrieved from: <https://nfp.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Vasylychshyn, O.B., Tulai, O.I. (2006). Lizynh v Ukraini: mynule i perspektyvy [Leasing in Ukraine: the past and prospects]. Svit finansiv, Vol. 3 (8), Pp. 128–141 [in Ukrainian].
- ка, В. Р. Зборовська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_TSN_2014/Economics/10_168712.doc.htm.
7. Лізинг: переваги та недоліки, форми та функції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18131.
8. Переваги лізингу [Електронний ресурс] // Украгролізинг. – Режим доступу: <http://www.ukragroleasing.com.ua/index.php?/perevagi-lizingu.html>.
9. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>.
10. Васильчишин О. Б. Лізинг в Україні: минуле і перспективи / О. Б. Васильчишин, О. І. Тулай // Світ фінансів. – 2006. – Вип. 3 (8). – С. 128–141.